

2. Джавахишвили Е.В. Психологическое становление профессионала. – Тбилиси, 1987. – 156 с.
3. Зимняя И. А. Педагогическая психология. – М., 2004. – 384 с.
4. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения. – М., 2004. – 304 с.
5. Кондаков И. М. Методика для изучения мотивационных особенностей школьников. – М., 2007. – 123 с.
6. Кудрявцев Т. В. Психологический анализ динамики профессионального самоопределения // Вопросы психологии. – 1983. – № 2.
7. Кулик Н. І. Понятійно-критерійна основа проблеми дослідження професійно-орієнтованої установки у підлітків. – [Електронний ресурс] / Н.І.Кулик // Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pspl/2010_7/352-360.pdf
8. Маркова А. К. Психология профессионализма. – М., 1996. – 308 с.
9. Олпорт Г. Становление личности. – М., 2002. – 464 с.
10. Узнадзе Д. Н. Теория установки. – М., 1997. – 448 с.
11. Чхартишвили Ш. Н. Некоторые спорные проблемы психологи установки. – Тбилиси, 1971. – 273 с.
12. Шенченко О. Б. Системная детерминация профессиональных установок в реальной жизнедеятельности (на материале педагогического труда) : автореф. дисс. ... канд. психол. наук. – Барнаул, 1998. – 24 с.

Аннотація

Статья посвящена проблеме определения установок выпускников школ на получение профессионально-технического образования. Рассмотрены отдельные методические аспекты изучения социально-профессиональных ориентаций выпускников общеобразовательных школ.

Ключевые слова: установка, профессиональная ориентация, профессия, профессионально-техническое образование.

Annotation

The article is devoted to the determination of plant high school graduates to receive vocational education. We consider some methodological aspects of studying the social and professional orientations of secondary school graduates.

Key words: installation, vocational counseling, job, vocational and technical education.

УДК 378.016:74

Борисова С. В.

Слов'янський державний педагогічний університет

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

В статті поданий аналіз формування художньо-естетичної культури студентів на заняттях з вивчення народної творчості як складової процесу ознайомлення студентів з творами декоративно-ужиткового мистецтва.

Ключові слова: художньо-естетична діяльність, народна творчість, декоративно-ужиткове мистецтво, методика викладання.

Сучасні філософи зазначають, що людство поступово входить у фазу постмодерну з формуванням оновленої системи цінностей. Більшість дослідників, як свідчать публікації останніх років, схиляються до того, що в системі цінностей постмодерна перевага віддається не економічним досягненням, а вільному індивідуальному вибору,

самореалізації та якості життя. Джерелом гуманістичних цінностей вважається почуття екзистенціальної безпеки. Проблему художньо-естетичного виховання молоді доцільно розглядати в межах значення декоративно-ужиткового мистецтва в житті людства.

Відомий філософ Ернст Кассілер (1874-1945) досліджував місце і роль культури в житті людства. На його думку, культура є квінтесенцією людського існування, її зміст пов'язаний з формоутворюючими принципами та системами символів. Символ він тлумачив як форму самопізнання людського духу, що має різні прояви: мова, міф, мистецтво, наука тощо. Саме тому важливою функцією декоративно-ужиткового мистецтва стає інформаційно-комунікативна, за допомогою якої відбувається передача та збереження символів культури від покоління до покоління, від етносу до етносу. Людина, яку Е. Кассілер сприймає як "тварину, що створює символи", насправді починає існувати у породженому її символічною творчістю світі символів.

Культуру, як описує Е. Кассілер у книзі "Філософія символічних форм", утворюють дві складові: 1) символіка культурних форм; 2) діяльнісний активний початок людини. Саме по собі естетичне ставлення людини до світу не має власного предмета, воно є універсальним ставленням до всього, що оточує людину, а тому естетичні знання і вміння не є чимось самостійним, вони виступають як аспект всіх знань і вмінь [1].

Реалізація принципу введення у самобутні культурні світи вимагає поставити нові завдання в сфері виховання молоді у вищій школі. Змінилися установки в художньо-естетичному вихованні. Від завдань розуміти мистецтво, вони перетворились на більш складні і пов'язані зі здатністю творити прекрасне у навколишній дійсності, праці, мистецтві, у повсякденному житті.

Необхідність розв'язання проблеми підготовки майбутніх учителів до реалізації завдань художньо-естетичного виховання молоді викликана незадовільним станом їх підготовки у вищих навчальних закладах, окремі аспекти якої розкриті у теоретичних дослідженнях (В. Борисова, Є. Зеленова, Г. Шевченко). Однак підготовці майбутніх учителів технологій до художньо-естетичної діяльності не приділялось належної уваги. Це зумовило актуальність теми дослідження.

Метою статті є розкриття специфіки підготовки майбутніх учителів технологій до художньо-естетичного виховання учнівської молоді.

Під системою художньо-естетичного виховання розуміється живий, цілеспрямований, організований і контрольований процес розвитку, виховання художньо-естетичної культури особистості, побудований на основі реалізації сукупності методологічних принципів. Культуротворча функція вищої освіти полягає в тому, що сучасна молода людина має набути особистісних якостей, відповідних до нових форм життя, її розум має бути креативним, творчо-естетичні здібності мають стати правилом, а не винятком, а свідомість має стати гнучкою й адаптивною [2].

Основним структурним елементом системи художньо-естетичного виховання є особистість, оскільки мета, завдання, специфічні методи формування художньо-естетичної культури орієнтовані на естетичний і загальний розвиток особистості, збагачення її у педагогічному процесі з урахуванням індивідуальних і психологічних особливостей студентів.

Однією з провідних підсистем художньо-естетичного виховання є навчально-виховний процес вищого навчального закладу. Дисципліни, що викладаються у вищому навчальному закладі, вносять у цю підсистему свій внесок і водночас тісно пов'язані між собою як її елементи. Керівну роль у забезпеченні педагогічної цілеспрямованості цього процесу відіграє викладач.

Наступна підсистема – позааудиторна діяльність студентів, пов'язана з навчальною діяльністю. Особливе місце належить в ній спеціальним курсам, науковим гурткам.

Функціонування цієї підсистеми передбачає необхідність використання творчого підходу до будь-якого виду праці студентів, форм і методів пробудження їх інтересу до художньо-технічної творчості.

Важливою підсистемою є також художньо-естетичні впливи засобів масової комунікації (преса, радіо, телебачення, кіно), сім'ї, мікросередовища студентів. Контроль з боку вищого навчального закладу за діяльністю елементів виявляється у вивченні й аналізі впливів, ступеня сформованості у студентів естетичного ідеалу, смаку, критичної оцінки естетичної інформації, художніх інтересів і потреб у галузі мистецтв, мотивів спілкування з ними.

Таким чином функціонування системи формування художньо-естетичної культури ефективно здійснюється тоді, коли вона діє не ізольовано, а включається у комплекс усієї навчально-виховної роботи навчального закладу і здійснюється з допомогою цілеспрямованого педагогічного керівництва.

Когнітивний психолог AbigailHousen з середини 1970 років проводила дослідження в результаті якого дійшла висновку про те, що заняття різними видами декоративно-ужиткового мистецтва, під час яких відвідуються музеї і виготовляються вироби власними руками, призводять до змін в естетичній сфері. AbigailHousen запропонувала метод аналізу естетичної думки і визначила п'ять різних моделей мислення про мистецтво, яке вона описала як естетичні етапи.

Ці естетичні етапи ми використали при конструюванні методики викладання курсу "Історія та морфологія народної творчості з практикумом". Вони стали складовими процесу ознайомлення студентів з творами декоративно-ужиткового мистецтва.

I етап. Обговорення асоціацій. Використовуючи свої почуття, спогади і особисті асоціації, студенти роблять конкретні зауваження з приводу творів декоративно-ужиткового мистецтва, з якими вони знайомилися під час лекції із використанням мультимедіа. Під час розгляду презентацій ми звертали увагу на судження на основі того, що відомо й те, що сподобалося. Емоційне забарвлення питань студентів і зауважень дозволяло діагностувати ступінь входження студентів у твори мистецтва.

II етап. Інтегральний. На цьому етапі обговорюється технологія виготовлення виробів. Техніки виконання і їх особливості. Звертається увага на підбір матеріалів і інструментів. На цьому етапі студенти зважують на майстерність виконання виробів, особливості техніки.

III етап. Декодування. На цьому етапі студентам пропонуються завдання, під час виконання яких студенти повинні визначити стиль і напрям роботи, історичний період. Декодування виробу відбувається з використанням джерел з бібліотеки і мережі Інтернет з метою отримання фактів і цифр.

IV етап. Пояснювальний. На цьому етапі формується критичне мислення. Кожна нова зустріч з твором мистецтва надає можливості для нових порівнянь, розуміння і збагачення досвіду.

V етап. На цьому етапі важливе емоційне ставлення до творів мистецтва. Емоційне ставлення до творів декоративно-ужиткового мистецтва треба виховувати, розвиваючи смак від елементарних визначень ставлення "подобається" і "не подобається" до оволодіння розгорнутими оцінками.

На сприйняття і оцінку того чи іншого виробу впливає величезна кількість факторів: вік, настрій людини, наявність поруч людей (близьких, незнайомих), місце. Оскільки кращим засобом виховання емоцій є залучення особистості до багатосторонніх стосунків із середовищем, прилучення до активної діяльності, то й кращим засобом підготовки до реалізації завдань художньо-естетичного виховання також слід визнати безпосереднє втягування студентів в процес художньої творчості.

Безпосереднє залучення студентів до вивчення історії та морфології народної творчості, опанування різними видами декоративно-ужиткового мистецтва покладено в основу формування художньо-естетичної культури студентів. Цілісність сприйняття дозволяє оцінити зміст предмета (явища) через форму, відчутти його досконалість (чи недосконалість). Повноцінним сприйняттям можна вважати здатність побороти, з одного боку, наївно-реалістичне сприйняття, а з другого – однобоко-аналітичний підхід до мистецтва, уміння піднятися на синтетичний, творчий рівень діяльності.

При організації педагогічної роботи зі студентами слід мати на увазі, що характер суджень про мистецтво за своєю спрямованістю може тяжіти до розумового оцінного судження, джерело якого засвоєння звичних оцінок. Засвоєна оцінка може рівнятися виключно інтелектуальній, може бути результатом присвоєння отриманої естетичної інформації. Така оцінка в якійсь мірі відсторонена від індивідуальності студента, не завжди є його внутрішнім потягом. Скоріш ця оцінка виробляється як критерій прийнятого громадського розуміння естетичних і художніх явищ. Формування цієї оцінки відбувається в результаті отримуваних об'єктивних пізнань в галузі мистецтва і дійсності, інтелектуального розвитку пропонованих стандартів художньої критики. Таке розуміння специфіки художнього судження студентів буде враховуватися при розробці методики формування з метою найбільш адекватного виявлення специфіки їх смакових переваг.

Педагогічний аналіз проблеми формування художньо-естетичної культури студентів актуалізує питання про погоджування індивідуальних смакових переваг з загальноприйнятими судженнями. Студенти заперечують необхідність враховувати нормативний характер естетичних оцінок і суджень, значення художньої критики в процесі спілкування з декоративно-ужитковим мистецтвом.

Так, справжня свобода вибору індивідуальної траєкторії навчання полягає в праві й можливості переваги тієї чи іншої техніки або видів декоративно-ужиткового мистецтва, але з достатньо повним, правильним розумінням всіх інших. Тому в якості одного з методологічних положень підготовки майбутніх учителів до реалізації завдань художньо-естетичного виховання молоді ми обираємо визнання того, що вибирати можна лише тоді, коли передбачається, що ти розумієшся в пропонованих зразках. Таким чином, однією з умов формування художньо-естетичної культури студентів виступає засвоєння певних нормативних уявлень про твори декоративно-ужиткового мистецтва, прийнятих даним суспільством на даному етапі його розвитку, цілеспрямована робота з розширення їх естетичної ерудиції.

На нашу думку, саме такий накопичений досвід і можна розглядати як схильність до художньо-естетичної діяльності. За такої умови починає працювати механізм ціннісно-змістової рефлексії, тобто співвідношення суб'єктивно оцінених нормативних переваг з соціально значимими стандартами цінності виробів декоративно-ужиткового мистецтва. У процесі підготовки майбутніх учителів до реалізації завдань художньо-естетичного виховання молоді слід уникати суворих, фіксованих схем типу “приймається” – “відкидається”, “сподобається” – “не сподобається”. З точки зору педагогічних умов ми ведемо мову про міру переваги, міру впливу на нього того чи іншого виду декоративно-ужиткового мистецтва.

У студентів формується відносно стійка для даного віку внутрішня потреба в певних художньо-естетичних переживаннях, власна творча установка, позиція. У проведеному нами аналізі суджень студентів підтверджується теоретична теза, що відносна самостійність смаку й ідеалу доводиться тим, що смак може впливати на ідеал так само, як ідеал на смак.

Таким чином, у процесі підготовки майбутніх учителів до реалізації завдань художньо-естетичного виховання молоді значну роль відіграють: індивідуальні

особливості студентів, вміння осмислювати й усвідомлювати свій і чужий досвід; рівень репродуктивного і творчого уявлення і фантазії; соціокультурні традиції, культурне оточення у найширшому розумінні цього слова. Ці передумови створюють уяву про складнощі у визначенні рівня сформованості оцінних критеріїв і смакових переваг студентів, тому що навіть при будь-якому зрізі ніколи не може бути єдиного результату, так як кожна особистість розвивається різними, індивідуальним тільки для неї, темпами.

Нами розроблено програму “Історія та морфологія народної творчості з практикумом” для напрямку підготовки 7.010103. Технологічна освіта, спеціалізації “Технічна творчість”. Метою курсу є подальший розвиток інтересу студентів до проблем народної творчості, зокрема ознайомлення студентів із загальними історією виникнення, становленням, історичними тенденціями розвитку, сучасним станом та класифікаціями видів народної творчості, традиціями, художньо-стильовими особливостями та технологіями виконання виробів народної творчості. Завдання курсу – набуття майбутніми педагогами знань щодо історичного розвитку і класифікацій видів народної творчості, практичних умінь виконання виробів зі сфери народної творчості з пластичних матеріалів, шкіри, текстильних матеріалів, зі скла, паперу, металу, деревини. Предмет навчальної дисципліни – історія та морфологія декоративно-прикладного мистецтва. Курс передбачає лекції, семінарські заняття, лабораторно-практичні роботи, які виконуються студентами в навчальних аудиторіях і вдома, самостійну індивідуальну роботу, а також виконання творчого проекту.

Під час виконання лабораторно-практичних робіт в навчальних майстернях студенти розширюють знання про особливості побудови композиції виробів, види і способи художньої обробки матеріалів, освоюють виконання різних елементів виробів народної творчості та закріплюють теоретичні знання, отримані протягом лекційного курсу.

Використана література:

1. *Кассирер Е.* Філософія символічних форм. – Режим доступу: <http://elenakosilova.narod.ru/studia2/cassirer.htm>
2. *Кичук Н. В.* Творча особистість вчителя : педагогічні засади формування : навч. посіб. / Н. В. Кичук. – Ізмаїл : Ізмаїл. держ пед. ін-т МПП „Принт майстер”, 1999. – 196 с.

Аннотація

В статье проведён анализ формирования художественно-эстетической культуры студентов на занятиях по изучению народного творчества как составляющей процесса ознакомления студентов с произведениями декоративно-прикладного искусства.

Ключевые слова: *художественно-эстетическая деятельность, народное творчество, декоративно-прикладное искусство, методика преподавания.*

Annotation

In the article the author analyzes the formation of artistic and esthetic culture of students on the lessons for the study of folk arts as a component of the process of making the students acquainted with the works of arts and crafts.

Keywords: *artistic and aesthetic activities, folk art, teaching methods, arts and crafts.*